

IN LIBROS REGUM QUÆSTIONUM XXX

LIBER UNUS.

EPISTOLA AD NOTHELMUM PRESBYTERUM DE XXX QUÆSTIONIBUS

Dilectissimo fratri Nothelmo Beda, salutem!

Quæ de libro Regum dilucidanda, frater dilectissime, misisti, statim prout potui, Domino juvante, explicare curavi, ea duntaxat distinctione, ut xxx ex his propositiones, quæ graviores forte videbantur, brevibus distinctas capitulis, quo facilius possent inveniri, hoc volumine comprehenderem. Cætera vero quæ commixtim annotasti nomina vel verba, quæ facilius ac brevius solvi poterant, in aliis schedulis seorsum collecta, simul tuæ fraternitati transmiseram. Quamvis ipse noveram, plurima in eodem libro multo obscuriora, quam ea esse quæ a me quaerenda judicasti. Sed et hoc non ignorabam, sæpius fieri solere, ut is qui obscuriora forte nonnulla jam bene intellexerat, quia videlicet hæc in tractatibus magnorum auctorum sufficienter explanata repererat, ipse adhuc in quibusdam facillioribus sensu incertus perseveret, ac dubius; quæ illi fortasse quæ profundiora tractabant, quæsitu digna

A non ducebant. Fit etiam, ut non omnia quæ a patribus scripta sunt, ab omnibus possint haberi, et ignorentur quæstiones Scripturarum a legentibus; non quia a doctoribus expositæ non sint, sed quia ipsæ earum quæstiones vel non habeantur, vel habitæ non intelligantur a quærentibus; sicut in plurimis eorum, quorum a me responsa et petisti et accepisti, constat esse facilitatum. In quibus videlicet responsis, quia tuis petitionibus vestigia patrum sequens, satisfacere studui, precor ut vicem debitam nostræ devotioni reddens, pro sospitate nostri et cordis et corporis, una cum fratribus qui illis in locis vobiscum Domino deserviant, intercedere memineris. Sed et si quid de his quæ scripsi aptius forte alicubi, quod facillime contingere poterit, expositum inveneris, nobis quoque ocios hoc destinare non graveris. Bene vale, semper dilectissime in Christo frater.

INCIPIIT LIBER.

1. (1 Sam. ii, 35.) *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, etc.* Quod ait propheta, ad Heli loquens ex persona Dei: *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum et animam meam faciat: et ædificabo ei domum fidelem, et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus*, sub figura Samuelis de Domino Salvatore, summo videlicet ac vero pontifice, debet intelligi, quod nimirum sicut Samuel defuncto Heli successit in sacerdotium, non de stirpe Aaron, sed de alia Levi familia electus: *Fuit enim filius Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thon, filii Suph, filii Elcana, filii Maath, filii Amasai, filii Elcana, filii Joel, filii Asarix, filii Sophonix, filii Thaath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core, filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel* (1 Paral. vi), ut verba Dierum narrat: ita Mediator Dei et hominum, ut esset nobis pontifex, non de Levi, sed de alia utique tribu, id est, Juda, carnis originem sumpsit; aliam quam legalem hostiam, id est, ipsam suam carnem obtulit Patri pro nobis; alios quam de genere Aaron pontificatus sui reliquit hæredes, filios videlicet gratiæ novi testamenti, de universa gentium natione collectos. Quod vero quasi humano more loquens Deus dicit: *Qui juxta cor meum et animam meam faciat*; de Samuele quidem recte potest accipi, quod in omnibus ejus voluntati sicut homo Deo paruerit; de Domino autem Salvatore, quod sicut

Filius unigenitus paternorum fit in omnibus consensum arcanorum, juxta quod de se ipso manifeste testatur, dicens: *Et a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor. Et qui me misit, mecum est; et non relinquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper* (Joan. viii). Cui domum fidelem ædificat Pater, quæ domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque in finem firmam retineamus. Et hæc domus ambulabit coram Christo ejus, ipso videlicet summo pontifice, cunctis diebus; quod nimirum usque ad finem sæculi suorum augmentatione membrorum Ecclesia sancta proficere nunquam cessabit. Alioquin quo modo de Samuele potest accipi, quod ædificata sit ei domus fidelis, quæ coram Christo Domini, id est, ipso Samuele cunctis diebus incederet; cum legamus in sequentibus, quod filii illius aversi de viis ejus post avaritiam declinaverint, et perverterint judicium? Nisi forte domum ejus hoc loco plebem Israeliticam intelligamus, quæ cunctis diebus sacerdotii ejus Domino servierit. De quo scriptum est: *Et requievit omnis domus Israel post Dominum. Et paulo post: Abstulerunt ergo filii Israel Baalim et Astaroth, et servierunt Domino soli* (1 Reg. vii). Quod vero subditur: *Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut orat pro eo, et offerat nummum argenteum, et tortam panis* (1 Reg. ii); et in præsentem tempore aliquantulum

solet impleri, et in fine mundi perfecte complebitur. **A** Nam etsi pauci, tamen aliqui quotidie ex Judæorum, non tantum plebeia, sed et sacerdotali stirpe ad Ecclesiam confugiunt; et cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet (Rom. 11). Quicunque autem ex his salvandus est, is etenim est qui remansurus esse dicitur in domo. Pereunte sacerdotio Heli, necesse est ad ecclesiam offerat pro se sacerdoti Christiano novam confessionis Deo devotæ, quæ in symbolo continetur; brevem quidem verbo, sed virtute præcipuam. Constat argento claritatem verbi cœlestis, sicut fulgorem sapientiæ spiritualis auro sæpe designari. Offerat et panem sacrificii salutaris, abjectis carnibus legalium victimarum, dicatque: *Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem* (1 Reg. 11), id est, ad ipsam plebem Christo sacerdote præclaram, cui Petrus ait: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium* (1 Petr. 11). Quod autem addit: *Ut concedam buccellam panis* (1 Reg. 11), etiam ipsum sacrificii genus eleganter expressit, de quo dixit sacerdos ipse: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita* (Joan. vi). Quod enim dixerat superius, dedisse se cibos domui Aaron, de victimis Veteris Testamenti, quæ fuerant sacrificia Judæorum; ideo hic dixit, postulandum ad comedendum buccellam panis, quod est in Novo Testamento sacrificium Christianorum.

2. (1 Sam. 11, 19.) *Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.* Quod dictum est de Samuele, postquam verba divini oraculi, quæ noctu acceperat, mane Heli retulit: Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram, significat quod nihil ex his quæ locutus est irritum fuit, sed omnia sunt rebus completa quæ dixit. Cadunt namque in terram verba supervacua, quæ pro nihilo habenda et universorum sunt calcanda despectu, sicut et beatus Job dixit: *Et lux vultus mei non cadebat in terram* (Job. xxix), quia nimirum in tanta gravitate vultum tenere consueverat, ut nunquam contemptibili lætitia resolveretur; sed quotiescunque hilariorem se præsentibus exhiberet, certa semper hoc causa utilitatis eorum faceret.

3. (1 Sam. vi, 19.) *Et percussit de populo LXX viros, et 1 millia plebis.* Quod dictum est de eis qui videre arcam Domini reversam de terra Philistinorum ausi sunt, cum non essent de stirpe Lèvitica: *Et percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis.* Populus et plebs pro una eademque re indifferenter accipitur. Nam et ex uno Græco, quod est *laos*, solet utrumque transferri. Sed in hoc videtur esse distantia, quod in priore commate versiculi additum est viros. Nam quod tuus Codex habet, septuaginta binos, omnino mendosum est; viros enim majores natu significat, ut sit sensus quia de optimatibus populi septuaginta sunt percusai, de ipsa autem turba vulgari hominum quinquaginta millia; quod ne pateretur in Exodo, *populus a longe stabat, et orabat, solus Moyses ascendit ad Dominum* (Exod. xx).

4. (1 Sam. vii, 2.) *Ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies, etc.* Quod dictum est, *quod ex qua die mansit arca in Cariathiarim, multiplicati sunt dies, erat quippe jam annus vicesimus, et requievit omnis domus Israel post Dominum*, non ita intelligendum est, quasi viginti anni, quibus arca maneret in Cariathiarim, ad octavum usque annum regni David, quando eam congregata populi frequentia in Jerusalem adduxit, sint computandi. Invenitur namque in sequentibus quod temporibus Saulis fuerit elata de hac civitate, et allata in castra, pugnante eo adversum Philisthæos. Sic etenim scriptum est: *Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Domini, erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.* Et quia constat quod David eam in Jerusalem adduxerit, tulitque eam de domo Abinadab, in quam illatam esse perhibetur, restat intelligi quod in diebus Saulis relata de castris et in præfatam sit illata civitatem, unde denuo, regnante David, offerretur in Jerusalem. Est ergo sensus memoratæ sententiæ quia ex quo *mansit arca in Cariathiarim, erat annus vicesimus* (Liber antiquitat. vi, cap. 13), cum eam inde transferri temporibus Saul causa belli contingeret. Vel certe vicesimus erat annus, cum adhuc omnis domus Israel requievit post Dominum, abjectis videlicet idolis illi soli serviens. Quod eam fecisse toto tempore præsulatus Samuelis, qui Josepho teste, duodecim annis completus est; et primo tempore regni Saul, quod, eodem historiographo affirmante, viginti annis tenuit, nullus sanctæ historiæ curiosus ignorat. Namque postmodum cum recessisset a Saule spiritus Domini, et ageret eum spiritus nequam, maxime ad persequendum David innoxium et justum, necesse erat partem militiæ vel plebis ejus nonnullam malitiæ illius exstitisse complicitem.

5. (1 Sam. xx, 14.) *Si vixero, facies mihi misericordiam Domini, etc.* Quod, dicente Jonatha ad David, quem insecutionibus patris sui non justis dolebat fatigari: *Si vixero, facies mihi misericordiam Domini; si vero mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra; cum adjungeret Scriptura: Pepigit autem sedus Jonathan cum domo David continuo subintulit, dicens: Et requisivit Dominus de manu inimicorum David; per anticipationem utique fecit, prius historiæ interserendo quod multo post tempore factum est, cum interfecto Saule regnum ad domum David translatum est; et qui innocentem eum injuste persequabantur, justa sunt divinitus ultione multati. Tunc enim requisivit Dominus de manu inimicorum quare virum sanctum affligerint. Tunc cogebantur rationem reddere odiorum, quibus contra illum tanto tempore sævierant. Quod et de Absalon, et de Seba filio Bochri, et de cæteris hostibus David potest intelligi. Aliter, si scire vis quid de manu inimicorum David requisierit Dominus, potest, ni fallor, a superiore sententia, qua dictam*

est quod fœdus pepigerit Jonathan cum domo David, aperte intelligi quod hoc de manu inimicorum David requisierit, id est, quare non et ipsi fœdus cum eo pacis inire voluerint, cum quo esse Dominum viderant. Idcirco autem Scriptura hæc sententiam hanc præoccupando interponere videtur, ut testimonium Jonathæ, quod dixerat: *Quando eradicaverit inimicos David, unumquemque de terra*, verum esse comprobaret, quia videlicet eradicati sint inimici David de terra, non ipso David sede adversariis ulciscente, sed judicante Domino pro illo. Bene autem subjungitur: *Et addidit Jonathan dejerare David, eo quod diligeret illum; sicut enim animam suam, eia diligebat eum*; ut ille nimirum, qui tam perfecto juxta legem Dei amore complectebatur David, a perditione inimicorum ejus ostenderetur immunis. Qui, etsi ita morte prærepius regnum cum eo, ut sperabat, terrenum habere nequivit commune, absque ulla tamen contradictione regni cœlestis consortium cum eo, quem pro gloria virtutum tantisper dilexit, cum esset et ipse virtutum plenus, accepit.

6. (I Sam. xxv, 29.) *Si enim surrexerit homo aliquando persequens te*, etc. Quod Abigail interpellans pro se et pro domo sua ait ad David, quem vir ejus stultitia et ebrietate sopitus offenderat: *Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, et quaerens animam tuam, erit anima domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium apud Dominum Deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur, quasi in impetu et circulo fundæ*; pulcherrima comparatione statum justorum a reproborum sorte discernit. Horum quippe animas appellat viventes, ut illorum e contrario spirituali morte præoccupatas insinuet, juxta illud prophetæ: *Anima quæ peccaverit ipsa morietur* (Ezech. xviii). Hos fasciculo, illos lapidi fundæ assimilat; fasciculus enim constringitur, ut integer maneat et conservetur; lapis in fonda expeditus ponitur, ut abjiciatur. Sic etenim in hoc sæculo electi pressuris tribulationum coangustantur, ut his admoniti arctius se ad invicem mutua charitate connectant et coadunati ad invicem manu sui Redemptoris in perpetuum conserventur. At vero reprobi, quanto licentius in hac vita voluptatibus propriis velut liberi dimittuuntur, tanto longius in futuro a divinæ visionis gloria projiciuntur, ut de eis merito dicatur: *Et quidem ipsi de manu tua expulsi sunt*. Mire autem omnipotentem providentiam describit superni protectoris, cum dicit animam viri sancti quasi fasciculo viventium apud eum necesse custoditam. Sicut enim facillimum est cuiuslibet fasciculum herbæ vel feni sua manu retentum conservare, ita virtus Domini et Salvatoris nostri omnes per orbem electos ab initio usque ad finem sæculi, ne quis ex eis ulla ratione pereat, sine labore tuetur. Juxta quod ipse in Evangelio sub figura ovium de eis loquens: *Et sequuntur me*, inquit, *et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eos quisquam de manu mea* (Joan. x). Sicut fasciculus unus quibuslibet vinculis

A alligatur, ita omnis sanctorum cœtus una eodemque fide, spe, et charitate ad invicem constringitur, uno divinæ protectionis munimine circumdatus. Patet sane litteræ sensus, quia anima David, persequentibus licet hostibus, custodita semper fuit in sorte viventium. Porro inimici ejus, insistentibus sibi adversitatibus, sicut lapis funda circumactus, sic instabili motu perturbandi, et suis essent expellendi de finibus, vel etiam humanis rebus auferendi.

7. (II Sam. i, 18.) *Et præcepit ut docerent filii Juda arcum*, etc. Quod scriptum est de David, quando plangebatur interfectos Saul et Jonathan: *Et præcepit ut docerent filios Juda arcum*, hoc ideo fecit, ut quia Philisthæos sagittariis abundare jam noverat, nude et Saul maxime horum ictibus perierat, eandem belandi artem et sui milites ad revincendos eos discerent. Quod vero sequitur: *Sicut scriptum est in libro justorum*, ipsum librum hodie nusquam, neque apud ipsos Hebræos inveniri posse asseverant, sicut nec librum bellorum Domini, cujus in libro Numerorum mentio est; neque carmina Salomonis, neque disputationes ejus sapientissimas de lignorum natura, herbarumque omnium, itemque jumentorum, volucrum, reptilium et piscium; vel quod in libro Verborum dierum dicitur: Reliqua vero operum Salomonis priorum et novissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetæ, et in libris Abiæ Siloniis. In visione quoque Addo videntis contra Jerobeam filium Nabath (II Par. ix), et multa hujusmodi volumina, quæ Scriptura quidem fuisse probat, sed hodie constat non esse. Vastata namque a Chaldæis Judæa, etiam bibliotheca antiquitus congregata, inter alias provinciarum opes hostili igne consumpta est. Ex qua pauci qui nunc in sancta Scriptura continentur libri postmodum Ezræ pontificis et prophetæ sunt industria restaurati. Unde scriptum est de eo: *Ascendit Ezras de Babylone, et ipse scriba velox in lege Moysis* (I Esd. vii). Velox videlicet, quod promptiores litterarum figuras quam eatenus Hebræi habebant repererit. Et in epistola regis Persarum: *Artaxerxes rex regum, Ezræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo, salutem* (Ibid.).

8. (II Sam. vii, 2.) *Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo coæquans terræ*, etc. Quod scriptum est de David: *Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo coæquans terræ*, hyperbolice debet accipi. Non enim fieri poterat ut homines in terra viventes in tantam humiliarentur, donec ipsius terræ dorso funiculo super extenso comprobante apparerent æquales; sed immensam humiliationem captæ et oppressæ gentis voluit Scriptura hoc verbo accumulare, ut diceret coæquatos eos terræ, quasi a Deo essent evirati atque contempti, ut in nullo amplius homines in terra degentes quam terra ea quæ nullos haberet homines possent valere. Cujusmodi locutionis plura habes exempla in Scripturis, quale est illud Evangelii: *Sunt autem et alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitrator mundum capere eos qui scribendi sunt libros*

(Joan. xxi). Quomodo enim non caperet mundus libros qui scribi potuissent in mundo? Sed ad insimulandam magnitudinem ac multitudinem operum Domini, tali verbo voluit uti Scriptura. *Et in planctu David, aquilis velociorēs, leonibus fortiores (II Reg. 1).* Cui simillimum est illud etiam sæcularium litterarum :

Qui candore nives anteirent, cursibus auras.

Quod autem mensus eos funiculo dixit, funiculum allegorice pro sorte posuit, eo quod funiculo solent agrorum spatia metiri. Unde scriptum est : *Et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.* Significat autem quod tam libera dispositione David regiones Moabitarum hæredibus quibus vellet divideret, quam si possessor quilibet agros proprios ad nutum suum ducto hinc inde funiculo dirimeret. Mensus est autem duos funiculos, unum ad occidentum, et unum ad vivificandum. Et hoc allegoricè dictum significans quod in sua David potestate habuerit, nullo utique contradicente, quos eorum neci daret contumaces, quibus parceret subjectis.

9. (II Sam. xxiii, 8.) *Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus.* Quod dicitur de sapientissimo principe fortium David, cujus quidem nomen in Regum libro tacetur, at vero in libro Paralipomenon Jesbaam nominatur, et fuisse filius Hachamoni commemoratur (I Paral. xi). Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus (II Reg. xxiii, 8). Virtus simul bellica et modesta viri designatur civilitas, quod videlicet sicut vermiculus ligni tener quidem et fragilis toto suo corpore, nec non et permodicum apparet, nihilominus tamen fortissimum ligni robur exedens consumit, et cariosum reddit. Unde et a terendo ligna teredinis nomen habet. Sic ille affabilis omnibus domi, et quietus atque humilis videbatur; at in certamine publico robustum se atque intolerabilem hostibus exhibebat leonem.

10. (II Sam. xxiii, 20.) *Ipse descendit, et percussit leonem in media cisterna.* Quod dicitur de Banaia : *Et ipse descendit, et percussit leonem in media cisterna diebus niuis (Lib. vii, Antiq. c. 12),* quomodo sit factum, Josephus narrat apertius, quia videlicet cisterna fuerit nimium profunda, quæ tempore hiemis, cum essent omnia nivibus plena, ipsa quoque nimio nivium aggestu fuerit cœquata. Quam eum leo superveniens, periculi nescius, incidisset, ibidemque concludus grandi rugitu clamaret, accurrebant homines videre quid esset. Et dum cum aliis ad tale spectaculum advenisset et Banaias, desilivit statim in cisternam, et aggressum mediis in nivibus percussit et interfecit leonem.

11. *Quare in lib. Regum (II Sam. vi) dicitur, quod templum habebat xxx cubitos in altitudine, cum in lib. (II) Paralip. habeatur cxx.* Quod in constructione templi dicitur in libro Regum, quod habebat triginta cubitos in altitudine, cum in libris Paralipomenon scriptum sit : *Porro altitudo centum viginti cubitorum erat (II Paral. iii),* nequaquam discrepare, sed utrumque verum esse noscendum est. Nam, ut

Josephus narrat historia : Triginta erant cubiti a pavimento usque ad medium cœnaculum, triginta rursus a medio usque ad tertium, quousque porticum; quæ templo ab Australi, et Occidentali, et Septentrionali latere cohærebant, altitudo pertingebat, id est, simul sexaginta; deinde alii sexaginta usque ad supremam domus tectum : itaque tota ejus altitudo centum viginti cubitis adimpletur (Lib. Antiq. viii, c. 3).

12. (III Reg. vi, 8) *Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ.* Quod dicitur : *Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ,* non, ut quidam putant, hoc indicat quod ostium quo intraretur in templum ab Australi parte, hoc est, in latere medio parietis meridiani fuerit factum. Alioquin simpliciter diceret Scriptura : *Ostium domus erat positum contra Austrum.* Nunc vero ostium quidem, quo ad quotidiana templi ministeria ingrediebatur, erat ad Orientem, ut Josephus refert; et porticus ante faciem illius, et ipsa patens ad Orientem, ita ut exoriens sol æquinoctialis sine ullo obstaculo radios suos per ostia templi et oraculi in ipsam arcam, quæ erat in sanctis sanctorum, mitteret. Porro ascensus qui in domum superiorem, et a superiore ducebat in tertiam, in Australi erat templi latere (hoc est enim dextra pars domus) abscondite factus, habens ostium permodicum inferius ab Oriente in ipso angulo dextræ parietis. Unde consequenter adjungitur : *Et per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, et a medio in tertium.* Cujus dispositio ascensus mysterium nobis multum memorabile commendat; claret namque quod templum hoc quod Salomon fecit corpus pacifici regis Christi, non solum illud quod est ejus Ecclesia tota, verum etiam ipsum quod sacrosanctum de Virgine, ut esset caput Ecclesiæ, suscepit, figurate insinuat. *Erat autem ostium lateris medii in parte domus dextræ,* de quo occulte ab inferioribus in medium cœnaculum, et a medio ascenderetur in tertium. Quod, passo in cruce Domino, unus militum lancea lotus ejus dextrum aperuit, et continuo exiit sanguis et aqua, qui est sanguis nostræ redemptionis, et aqua nostræ ablutionis, quibus emundati et consecrati mysteriis, de hac quam in terris agimus vita ad requiem spiritus in futuro, quasi ad superiorem domum, tendimus. Et ubi carne soluti ad requiem spiritus ascenderimus, carnis etiam nostræ receptione in die resurrectionis quasi supremi cœnaculi exspectamus ascensum.

13. (III Reg. vi, 9.) *Texit quoque domum laquearibus cedrinis.* Quod dicitur : *Texit quoque domum laquearibus cedrinis;* laquearia sunt tabulata, quæ supposita trabibus, affiguntur clavis, decoremque picturæ suæ solent exspectantibus præmonstrare mirandum. Terna autem erant in templo laquearia. Prima videlicet habebant triginta cubitos a pavimento; secunda habebant cubitos sexaginta, contra summitatem porticum; tertia habebant cubitos centum et viginti, in summitate totius domus. Non enim in Palæstina, sicut nec in Ægypto, culmina in tectis habentur, sed plana potius tecta domorum, ad

sedendum videlicet, vel deambulandum apta construuntur. Unde dicit in Evangelio Dominus: *Et quod in aure audistis, p̄ ædicabitur in tectis*. Talis namque locus aptissimus est, de quo verbum prædicatur, vel assidentibus sibi, vel inferius positus auditoribus proferat. De quo et in Proverbiis Salomon: *Melius est. Inquit, habitare in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa in domo communi* (Prov. xxi); quod enim Latine tectum, Græce dicitur doma. Sed et porticus ipsæ circa templum terna habebant laquearia. Prima habebant cubitos a terra viginti, secunda habebant quadraginta, tertia habebant sexaginta. Plana enim et ipsorum facta erant tecta. Erant autem porticus triginta inferius, triginta in medio, triginta desuper, non muris ab invicem, sed tabulatis discretæ, ita ut singulæ earum quæ erant numero nonaginta, quinos cubitos in latitudine et longitudine, vicanos autem in altitudine haberent. De quibus videlicet porticibus frequens in libro Verborum dierum mentio est. Sed quo sint ordine dispositæ, plenius explicat Josephus. Quod autem sequitur: *Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis*; hoc est, quod in Deuteronomio præcepit Moyses: *Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua et sis reus labente alio, et in præceptis ruente* (Deut. xxii). Hoc etenim tabulatum in extrema summitate murorum templi vice cancellorum erat erectum, ne quis ad superiora conscendens, dum ad terminum tecti perveniret, incaute progrediendo dilaberetur ad ima. Quod esse passum regem Ochoziam, in sequentibus invenitur; qui per cancellos cœnaculi decidens, lethiferum incidit in languorem. Quibus videlicet tabulatis, vel muris, vel cancellis, cum ad tutelam viæ ponuntur, vulgus luricularum nomen indidit. Quodque subditur: *Et operuit domum lignis cedrinis*; supremum totius instructuræ tegumentum designat, hoc est, tabulatum quod illis trabibus desuper appositum erat, quibus suprema quæ prædiximus laquearia subter erant affixa.

14. (III Reg. viii, 8.) *Cumque vectes eminent, et apparent summitates eorum, etc.* Quod illata arca in sancta sanctorum dicitur: *Cumque eminent vectes, et apparent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus*; hoc manifestius in Paralipomenon volumine scribitur. Vectium, inquit, quibus portabant arcam, quod paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum. Si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat (II Paral. v). Ubi notandum, quia etsi capita vectium accedentibus propius, ac diligentius intuentibus, parebant ante oraculum; non tamen fieri poterat ut ipsa eorum capita ante oraculum eminent, quia nimirum necesse erat, ut clauso oraculo, et appenso ante ostia velo, ipsi quoque vectes toti cum arca et Cherubin abderentur interius. Quod fieri non poterat, si prominentes ulterius vectes producendis ad claudendum ostiis locum non darent.

A Quorum positionem vectium Scriptura non sine causa, sed magni intuitu sacramenti tam diligenter expedire curavit. Constat enim, quod domus templi exterior peregrinantiem in terris Ecclesiam, sancta autem sanctorum internam supernæ patriæ felicitatem designat. Item illata in sancta sanctorum arca, assumptam Christi humanitatem, et intra velum regni cœlestis inductam; vectes vero quibus eadem arca portabatur, prædicatores verbi, per quos ipse mundo innotuit, typice denuntiant. Erat autem in arca urna aurea habens manna, quod in homine Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Erat virga Aaron, quæ excisa denuo floruerat, quod potestas omnis iudicandi penes eum est, cuius iudicium in humilitate passionis videbatur esse sublatum. Erant et tabulæ testamenti, quia in illo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Adhærebant ei vectes, quibus portabatur, quia doctores qui quondam laborabant in verbo Christi, nunc præsentī visione gaudent gloriæ Christi. Quod enim unus eorum de se dixit: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* (Philip. ii); de omnibus utique sui operis consortibus intelligendum reliquit. Apparebant summitates vectium foris ante oraculum non semper, sed cum ostia ejusdem oraculi aperiri contingeret; neque hoc omnibus, sed his solummodo, qui propius accedentes, attentius ea quæ intus erant satagebant intueri. Ipsa autem arca qualis et quomodo esset posita, solis eis qui oraculum intrassent, videre licebat, quod nullus sanctorum in hac adhuc vita positus, tametsi multum in altitudine se mentis attollens, sed soli illius patriæ cives gloriæ inibi sui Redemptoris plene contuentur. Sunt et vectes cum arca in oraculo reconditi, quod absconditi sunt etiam nunc perfecti quique electi qui nos præcesserunt de mundo in abdito vultus Dei, a conturbatione hominum. Quorum tamen summitates vectium nonnunquam aperto oraculo, his qui appropiant visuntur, cum perfectioribus quibusque, atque oculum sui cordis tota intentione purificantibus, divina gratia aliquid extremum de supernorum civium gaudio contemplandum donaverit; quæ nimirum contemplatio his qui paulo longius recesserint minime conceditur, quod quanto exterius mente vacua manent, tanto minus quæ sint interna gaudia vident.

15. (III Reg. viii, 65.) *Fecit Salomon festivitatem celebrem, etc.* Quod dicitur quia *fecit Salomon festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo; multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino*; per introitum Emath, Septentrionalem terræ repromissionis plagam; per rivum sive torrentem Ægypti, ut Verba dierum nominant, designat Australem. De quibus aliqua latius ex verbis sancti Hieronymi ponere, grauium puto esse lectori. Scriptum est in libro Numerorum, in quo omnis terra repromissionis per quatuor plagas brevi sermone dividitur: *Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et habebit terminos contra Orientem mare Salsissimum, qui circuibunt Australem pla-*

gam per ascensum scorpionis, ita ut transeant Senna, A mari (Num. xxiv). A fine igitur Septentrionalis et perveniant in Meridiem usque ad Cades-Barne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, et tendent usque ad Asemona, ibique per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, et maris Magni littore finiatur. Pro quo in ultima visione prophetæ Ezechielis ita dicitur: *Plaga autem Australis Meridiana a Thamar usque ad aquas Mariboth (Ezech. XLVII), id est, contradictionis. Cades quoque et torrens usque ad mare Magnum, quæ significat latissimam solitudinem Sin, quæ est juxta Edom, et in Mari Rubro terminus circumire, et per ascensum scorpionis, et per Senna, et Cades-Barne, et atrium sive villam Adar, et ab Asemona pervenire usque ad torrentem Ægypti, qui juxta urbem Rhinocoruram mari influit. Hic vero terminus plagæ Australis incipit a Thamar, quæ urbs in solitudine est, quam et Salomon miris operibus extruxit, et hodie Palmyra nuncupatur, Hebraicoque sermone Thamar dicitur, quæ in lingua nostra palmam sonat; usque ad aquas contradictionis Cades, quam in deserto esse non dubium est. Et torrens ingrediens mare Magnum, hoc quod Ægypti Palestinæque præterdit littoribus. Sequitur in libro Numerorum: *Plaga autem Occidentalis a mari Magno incipiet, et ipso fine claudetur (Num. xxxiv): hoc est, a mari usque ad mare, a torrente videlicet Rhinocorure, qui in mare influit, usque ad eum locum ubi est Hemath urbs Syriæ. Cujus in hac plaga et nomen ponit Ezechiel: Et plaga, inquit, maris mare Magnum a confinio per directum, donec venius Hemath (Ezech. XLVII), quæ nunc Epiphania nominatur, ab Antiocho crudelissimo tyrannorum nomine commutato; nam cognomen habuit Epiphanes. Porro ad Septentrionalem, inquit, partem a mari Magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum, a quo venient in Hemath usque ad terminos Sedada, ibuntque confinia usque Zephrona et villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis (Num. xxxiv). Dicunt Hebræi Septentrionalem plagam incipere a mari Magno, quod Palestinæ, Phœnicis, et Syriæ, quæ appellatur Cæle, Ciliciæque, præterditur littoribus, et per Ægyptum tendit ad Libyam. Quod autem dicit, pervenientes terminos usque ad montem altissimum, iidem Hebræi autumant, vel Amanum montem significare, vel Taurum, quod nobis videtur verius. Ibuntque confinia, inquit, usque Zephrona, quam urbem hodie Zephyrium oppidum Ciliciæ vocant. Quod autem sequitur, et villam Enan, pro quo in Hebræo scriptum est Haser Enan, quod interpretatur atrium fontis, terminus est Damasci. Unde dicit Ezechiel: *Et erit terminus a mari usque ad atrium Enan, sive Haser Enan, terminus Damasci, et ab Aquilone ad Aquilonem plaga Septentrionalis (Ezech. XLVII). Inde metabuntur, inquit, fines contra Orientalem plagam de villa Enan usque Sephama, et de Sephama descendunt termini in Rebla contra fontem. Inde pervenient contra Orientem ad mare Chenereth, et tendent usque ad Jordanem, et ad ultimum Salsissimo claudentur***

plagæ, hoc est, atrio Enan, tendunt fines usque ad Sephama, quam Hebræi Apamiam nominant. Et de Apamia descendunt termini in Rebla, quæ nunc Syrica vocatur Antiochia. Et ut scias Reblam hanc significare urbem quæ nunc in Syria Cæle nobilissima est, sequitur, contra fontem, quem perspicuum est significare Daphnim, de quo fonte supradicta urbs aquis abundantissimis fruitur. Inde, inquit, pervenient termini contra Orientem ad mare Chenereth, id est, ad stagnum Tiberiadis. Mare autem dicitur, cum habeat dulces aquas, juxta idioma Scripturarum, quo congregationes aquarum appellantur maria. Et tendent, inquit, termini usque ad Jordanem, et ad ultimum claudentur mari vel Mortuo, vel (ut alii putant) lingua maris Rubri, in cujus littore Abilapposita est.

16. (III Reg. xvi, 34.) *In diebus ejus edificavit Ahiel de Bethel Jericho. Quod scriptum est de temporibus regni Achab: In diebus ejus edificavit Ahiel de Bethel Jericho, in Abiram primogenito suo fundavit eam, et in Segub novissimo suo posuit portas ejus, patet sensus, quod cum præfatæ conditor urbis fundamenta illius ponere inciperet, primogenitus ejus, qui vocabatur Abiram, mortuus est; et cum, urbe edificata, portas munire tentaret, novissimum filiorum suorum cognomento Segub amisit. Quod illi futurum Josue, cum eam destructam anathematizaret, imprecando prædixit: Maledictus, inquit, vir coram Domino, qui suscitaverit et edificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciatur, et in novissimo liberorum ponatur portas ejus (Josue vi). Quod vero Ahiel vivens Deo, Bethel interpretatur domus Dei, Ahiel de Bethel destructa a Josue atque anathematizata Jericho mœnia restaurat, cum quis eorum qui in Ecclesia habitum religionis assumpserat ad agenda scelera quæ ei Dominus Jesus in die baptismatis donaverat redit, quasque ipse anathematizaverat diaboli pompas luxuriose vivendo repetit, cum hæreticorum dogmata, vel gentilium fabulas, veritati præponit ecclesiasticæ, qua imbutus est, quasi de Bethel egrediens, ruinas Jericho resuscitat. Meritoque talis coram Domino maledictus, et primum filiorum in fundatione nefariæ civitatis, et novissimum in portarum positione amittit. Quia et fundamenta fidei, a quibus bona ædificia inchoare, et domum bonæ actionis, quibus perficere debuerat, perdit. Hæc et allegorico sensu sic exposui, ut reminiscaris quam sit verus apostoli sermo, qui dicit quod omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos (I Cor. x).*

17. (I Reg. xx, 10.) *Hæc faciant mihi dii, et hæc addant, etc.. Quod Benadab rex Syriæ, obsidens et impugnare incipiens Samariam, ait: Hæc faciant mihi dii, et hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi mei qui sequitur me, hunc habet sensum: Samaria, juxta morem civitatum, habebat terram interius prope muros, pone-*

que muris æqualem , ne videlicet eos sine subsidio A terre adjacentis erectos creber insistente manu hostili dejiceret ictus arietis. Extrinsicus autem murorum altitudo longe super faciem terræ transcenderat , maxime cum in montis vertice , ut Scriptura refert , fuerit urbs eadem posita. Ait ergo rex superbus , obsessam terrenis civitatem , quod tantam haberet secum exercitus multitudinem , ut etiam si quisque militum ejus unum solummodo lapidem , vel cespitem , vel stipitem , ad construendum contra urbem aggerem apportasset , tam sublimis ex eo posset agger exsurgere , qui superficiei civitatis ipsius quæ erat intra muros esse videretur æqualis , ita ut ex æquo pugnantes contra civitatem tela vel faces mittere possent. Cujus temeritatem arrogantis modesto sermone compescens rex Israel , ait : *Dicite ei : Ne gloriatur accinctus , æque ut discinctus.* Aliud est autem accinctus , aliud discinctus , aliud non accinctus. Accinctus namque est , qui cingulo circumdatus incedit ; discinctus , qui cingulum nuper deposuit , verbi gratia , balneum intraturus , vel lectum ascensurus , vel alteram forte tunicam induturus ; non accinctus , qui , nuper tunicam induturus , necdum se addita zonæ circumpositione munivit. Sic ergo et in expeditione castrensi qui positus est , recte accinctus nominatur , id est , armis indutus. Qui pugna confecta victor domum rediit , jure discinctus vocatur , quia nimirum depositis armis optatæ pacis otium gerit. Qui vero necdum pugnare , neque se ad certamen parare jam cœperat , merito non accinctus esse dicitur. Ait ergo rex Israel regi Syriæ , gloriantem quod jam cepisset Samariam , quam obsidere cœperat : *Ne gloriatur accinctus æque ut discinctus.* Ac si aperte dicat : *Noli gloriari , quasi jam victor bellici discriminis , qui , adhuc in acie positus , quem victoria sequatur ignoras.* Et verum profecto dicebat. Nam mox inito certamine Benadab non victis adversariis triumphans , sed cæso suo exercitu fugiens domum rediit.

18. (IV Reg. xi. 6.) *Tertia pars vestrum introeat Sabbato*, etc. Quod ait Joiada pontifex sacerdotibus et Levitis , proferens Joas filium Azariæ , quem sex annis , quibus regnavit Athalia , clam nutriebat in templo : *Tertia pars vestrum introeat Sabbato , et observet excubitu domus regis ; tertia autem pars sit ad portam Scir , et tertia pars ad portam quæ est post habitaculum scutariorum ; custodietis excubitu domus Messæ ; duæ vero partes e vobis omnes egredientes Sabbato custodiant excubias domus Domini circum regem , et vallabitis eum , habentes arma in manibus vestris , et cætera , quæ ibidem dicta vel facta commemorantur ; melius intelliguntur , si de locis templi , in quibus actum est , latius aliqua replicentur. Templum quidem ipsum , exceptis porticibus , quibus omni ex parte sibi adherentibus circumdabatur , habebat intra parietes (hæc est enim mensura prima , quam Verba dierum nominant) sexaginta cubitos longitudinis , viginti autem latitudinis. Cujus omnis ambitus atrii tres cubitos alto erat circumdatus , ha-*

bens introitum a parte Orientis , cujus in libro Regum ita meminit Scriptura : *Et edificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum , et uno ordine lignorum cedri (III Reg. vi).* Interius videlicet hoc appellans atrium , eo quod alia circa hoc exteriora sint facta. Porro in Verbis dierum ita : *Fecit etiam atrium sacerdotum , et basilicam grandem , et ostia in basilica , quæ textit ære (II Paral. iv).* Atrium videlicet sacerdotum hoc nominans , quia nimirum ad hoc erat factum , ut ab ingressu templi cæteros arceret , solisque hoc ingredi sacerdotibus licere designaret. Erat autem hoc idem atrium ab Australi , Occidentali , et Septentrionali parte vicinius muro templi. Porro ad ortum solis , unde et introitum per gradus habebat , in magnam se prolixitatem a templo protendebat , ut pote quod in illa sui parte altare holocausti , in illa luterus bis quinos , in quibus hostiæ lavarentur , in illa mare æneum , in quo intraturi ad ministerium sacerdotes lavarentur , in illa sacerdotum immolantium et psallentium habebat choros Levitarum. Circumdabatur autem hoc atrium undiqueversum a longe æde permaximæ in quadrum. Cujus interior paries , id est qui templum a quatuor mundi partibus respiciebat , inferius erat per totum in arcibus constructus , ulterior vero firma soliditate fundatus. Et januas habens æreas , ut supra dictum commemoravimus. Et ostia in basilica , quæ textit ære ; quæ etiam porticibus communia maximis , et opportunis erat discreta cœnaculis. Et rursus extra hanc ædem in gyro altera simili schemate facta. Sed et tertia nihilominus circa illa eodem ordine facta per gyrum interiora omnia longe lateque circuibat , in hoc tantum a prioribus distans ædibus , quod Orientalis et Septentrionalis ejus paries ostia minime habebat , eo quod uterque eorum ad muros pertineret civitatis. Hæc autem sunt atria de quibus canitur in Psalmis : *Qui stas in domo Domini , in atrii domus Dei nostri (Psal. cxiii , cxxiv).* Et quoniam ipsa domus Domini in editiore loco constructa erat , fiebat ut atria quanto exteriora fierent , tanto altiores haberent parietes , ut pote inferius fundamenta haberent ; adeo ut ultima quadringentos in altitudine cubitos haberent , nec tamen æquandæ templi altitudini aliquantulum propinquarent. Quorum omnium in libro Paralipomenon ita generalis sit mentio : *Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus et templi , et cellariorum , et cœnaculi , et cubiculorum in adytis , et domus propitiationis , nec non et omnium quæ cogitaverat atriorum et exedrarum per circuitum in thesauris domus Domini et in thesauris sanctorum (Lib. Antiq. viii , c. 5).* Sed Josephi scriptura vel pictura ab antiquis formata plenius quo sint hæc ordine facta distinguit. His vero ita compositis , in Sancta sanctorum summi tantum sacerdotis erat semel in anno cum sanguine hostiarum ingredi , in sanctuario ante oraculum sacerdotes tantum purificati introibant , in atrio interiore sacerdotes omnes et Levitæ. Circa hoc atrium sub dio , vel , si tempestas arcebat , in ædibus circumpositis viri Israelitæ

ad orandum sive audiendum verbum convenire solebant. In tertio ordine atriorum stabant ad orandum mulieres Israeliticæ sub dio, vel, si tempestas non sinebat, proxima circumpositarum ædium tecta subibant. Porro in ultimum ordinem atriorum gentiles, qui ad orandum forte convenerant, intrabant. Ubi etiam post tempora dispersionis hi qui de gentibus nuper advenerant Israeliticæ diebus septem purificati sic tandem interiora sanctorum petebant. Quæ autem inter atria vel in atris erant pavimenta, lapide vario sunt omnia strata. Ita vero ostia in ædibus contra invicem posita erant, ut et hi etiam qui in ultimis consistebant templum possent intueri. Erant autem sortes viginti quatuor et sacerdotum et Levitarum et janitorum, qui per totidem septimanas sibi ex ordine succederent, Sabbato nova turma intrante ad officium, et post Sabbatum ea quæ proxima septimana ministraverat domum redeunte. Sed hic pontifex, propter necessitatem augendi circa novum regem exercitus, et eos qui intrandi septimanam ordinem habebant suscepit, et illos qui jam suam septimanam ministrando impleverant, ne abirent, retinuit. Qui alios quoque Levitas de cunctis urbibus Jeda, simul et principes familiarum Israel, missis in hoc centurionibus, Jerosolymam congregaverat, ut Verba dierum narrant (II Para. xxiii). Quos educturus, filium regis tali ratione distinxit, ut omnes qui impleverant Sabbatum, et egressuri erant, in duas divisi partes, regem in interioribus atrii locis armati circumstarent. Reliqua vero multitudo, id est, hi qui non erant de stirpe Levi, exteriores atriorum januas contra furorem reginæ, si quid forte adversi moliretur, custodirent. Porro hi qui nuper ad Sabbatum venerant sacerdotes, Levitæ, et janitores, in tres divisi partes, domum regis, id est, palatium observarent, ne vel hoc regina collecto exercitu contra regem defenderet. Servarent et portam habitaculi scutariorum, per quam de templo ad palatium descendebatur, sicut infra dicitur: *Duxeruntque regem de domo Domini, et venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, et sedit super thronum regum.* Ubi etiam porta Seir, et domus Messa, quæ cum porta Scutariorum nominatur, esse videntur. Scutarios autem tutores regis appellat, testante libro Paralipomenon; qui cum Roboam scuta ærea pro aureis fecisse commemorasset, adjecit: *Et tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii* (II Para. xii). In quo videlicet libro distinctius hæc cuncta replicantur: *Tertia pars vestrum, qui veniant ad Sabbatum, sacerdotum, et Levitarum, et janitorum, erit in portis. Tertia vero pars ad domum regis, et tertia in porta quæ appellatur Fundamenti. Omnis vero reliquum vulgus sit in atris domus Domini. Nec quisquam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes et qui ministrant de Levitis; ipsi tantummodo ingrediantur qui sanctificati sunt, et omne reliquum vulgus observet custodias Domini. Levitæ autem circumdant regem, habentes singuli arma sua* (II Para. xiiii), etc.

19. (IV Reg. xi, 13.) *Produxitque filium regis, et posuit super eum diadema et testimonium.* Quod sequitur de eodem: *Produxit filium regis, et posuit super eum diadema et testimonium,* in diademate insignæ capitis regium, in testimonio designat decreta legis Dei, quibus quid agere rex debeat, qualiter vivere præcipitur. Denique in libro Verborum dierum apertius: *Et imposuerunt, inquit, ei diadema, dederuntque in manu ejus tenendam legem* (II Para. xxii); et magnæ utique erat salutarisque prudentiæ, ut post tyrannicæ impiæque necem reginæ, succedenti in regnum filio regis legitimi, cum ipso regni habitu simul disciplina legis Dei servanda committeretur, ut qui se prælatum populo regendo videret, ipse se regendum divinis legibus subdi debere meminisset.

20. (IV Reg. xii, 15.) *Et non fiebat ratio his hominibus qui accipiebant pecuniam, etc.* Quod, instaurante templum Domini præfato rege Joas, dicitur: *Et non fiebat ratio his hominibus qui accipiebant pecuniam, ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam,* devotionem ostendit eorum de quibus sermo est, quia tantum studii in religione habuerunt, ut nullus dubitaverit quin pecuniam Domini sine alicujus fraudis suspitione tractarent, et hæc de ærario sublata fideliter artificibus ad muniendam domum, prout singulis opus esset, offerrent.

21. (IV Reg. xiv, 7.) *Ipsæ percussit Edom in valle Salinarum decem millia, etc.* Quod dicitur de Amasia rege Judæ: *Ipsæ percussit Edom in valle Salinarum decem millia, et apprehendit Petram in prælio vocavitque nomen ejus Jecethel;* vallis Salinarum erat ubi salem faciebant, vel fonte videlicet salsuginis, ut multis in locis deciso, exsiccatum et incenso, vel aquis puteorum salsis servefactis, et usque ad salis firmitatem coquendo perductis, vel alio quolibet ordiæ quo sal fieri consuevit. In quo etiam loco Joab duodecim millia Idumæorum percussisse legitur. Nec prætereundum quod pro valle Salinarum vetus Editiio quasi nomen regionis Gemelach posuit. Petra autem civitas est Arabiæ nobilis, in eadem terra Edom, quæ in libro Numerorum Recem dicitur, et a Syriis hodie usque sic appellatur (Num. xxxi). Jecethel vero, quod Amasia victor ei nomen imposuit, interpretatur cæsus Dei, vel auxilium Dei, agente eo fideliter, ut perenni inderetur memoriæ, quia hæc vel cæsus populi Dei, vel Deo adjuvante, cepit.

22. (IV Reg. xiv, 25.) *Ipsæ restituit terminos Israel ab introitu Hemath, etc.* Quod dicitur de Jeroboam rege Israel: *Ipsæ restituit terminos Israel ab introitu Hemath, usque ad mare Solitudinis.* Hemath, quæ nunc Epiphania dicitur, Septentrionalis erat terminus Israel. Mare autem Solitudinis, quod Hebraice dicitur Araba, mare Mortuum designat, quod in longitudine per stadia DLXXX usque ad Zoaras Arabiæ, in latitudine CL usque ad vicina Sodomorum progreditur.

23. (IV Reg. xvii, 29.) *Et unaquæque gens fabricata est deum, etc.* Quod dicitur de his quæ in Samariam a rege Assyriorum adductæ sunt nationibus: *Et unaquæque gens fabricata est deum suum, posueruntque*

eos in famis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, gens et gens in urbibus suis, in quibus habitabant; viri enim Babylonii fecerunt Socoth Benoth, viri autem Cutheni fecerunt Nergel, et viri de Hematha et Hama fecerunt Asima; porro Hevæi fecerunt Nebaaz et Thartha; in libro quidem Locorum legitur, quod Benoth et Nergel fuerint civitates, quas construxerint in regione Judæ Samaritani, qui de Babylonia transierant. Asima quoque oppidum, quod ædificaverint, qui eodem venerant de Hemath. Nebaaz enim et Thartha civitates, quas Hevæi in eadem Judææ terra conderint. Videtur autem, juxta consequentiam sermonis, etiam idolorum quibus hæc gentes prius in terra sua servierant hic posse vocabula intelligi. Quod cum dictum esset: *Et unaquæque gens fabricata est deum suum*, quasi ad expletionem sententiæ subjunctum est: *Viri enim Babylonii fecerunt Socoth Benoth*, id est, tabernacula Benoth. Et melius, ni fallor, faceret interpretes, si Socoth Latine in tabernacula verteret, et nomen idoli Benoth absolute poneret; et sicut in sequentibus manifeste dicitur: *Illi autem qui erant de Sepharvaim, comburebant filios suos igni Adramelech et Anamelech diis Sepharvaim*; ubi ostenditur Adramelech et Anamelech idola fuisse urbis Sepharvaim. Ita videtur consequens, ut etiam Nergel Cuthenorum, Asima Hematheorum, Nebaaz et Thartha, idola fuerint Hevæorum.

24. (IV Reg. xviii, 34.) *Ubi est Deus Hemath et Arphat? ubi est deus Sepharvaim?* Quod ait Rapsaces inter alia quibus Deum blasphemabat, clamans contra Jerusalem: *Ubi est deus Hemath et Arphat? ubi est deus Sepharvaim, Ana et Ava? nunquid liberaverunt Samariam de manu mea?* Ostendit harum omnium civitatum sive gentium diis servisse Samaritas, et quod non erant dii, sed idola, merito cultores vanitatis, ut decebat, esse subversos. Est autem Hemath urbs Cælesyriæ, quæ nunc Epiphania dicitur, juxta Emesam, ut supra monuimus; Arphad urbs Damasci, quam expugnatam a rege Assyriorum etiam Hieronymus scribit (*Jer.* xl). Sepharvaim, quod numero plurali libros vel litteras sonat, nomen est locorum, de quibus Assyrii transmigrantes habitaverunt in Samaria, ut in Locorum libris invenimus. Verum in Esaiâ hoc quoque vocabulum esse civitatis apparet, ubi aperto dicitur: *Ubi est deus urbis Sepharvaim* (*Isa.* xxxvii)? tametsi pluraliter dictum, ut Thebarum, Athenarum. Pro Ana et Ava, vetus editio quasi unius urbis nomen Aneugava posuit, et quidem in Hebræo ita scriptum est; verum quia syllaba *a* quæ in medio nominis posita est, conjunctionem et apud eos significat; potest etiam ita distingui, ut dicatur Ane et Gava, ut Aquila transtulit; sive Ana et Ava, ut noster vertit interpretes.

25. (IV Reg. xx, 9.) *Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem*, etc. Quod ait Ezechia regi propheta Esaiâs: *Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?* idem nomine graduum quod et linearum significat, id est, distinctionem horarum, quas 12 per diem in horologio no-

tare solemus; sive, ut Hieronymus dicit, *ita erunt extracti gradus arte mechanica, ut per singulos umbra descendens horarum spatia terminaret*. Erat autem hora diei decima, quando hoc regi Propheta loquebatur: *Vis ergo, inquit, ut ascendat umbra decem lineis*, procedente sole supra terram per boreales plagas usque ad orientem, quæ subter terram quotidiana consuetudine sui cursus erat facturus: *an ut revertatur umbra totidem gradibus, conversa retrorsum facie solis, ipsoque per australem plagam ad orientem regresso?* At rex, *Facile est, inquit, umbram crescere decem lineis; nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus*. Vidit namque quod majoris miraculi esse poterat, si sol contrarium suo mori cursum ageret, quam si consueto processu incedens; tametsi multo altius, id est, supra terras elatus ad orientem, quasi secundi diei mane nulla interveniente nocte, facturus advolaret. Nam et hoc qui in insula Thyde, quæ ultra Britanniam est, vel in ultimis Scytharum finibus degunt, omni ætate diebus aliquot fieri vident, quia sol cætero orbi in occasu et sub terra positus, ipsis nihilominus tota nocte supra terram appareat; et quomodo a parte occidentis ad orientem humilis redeat, manifeste videatur, donec tempore opportuno denuo toto orbi communi exortu reddatur, sicut et veterum historiæ, et nostri homines ævi, qui illis de partibus adveniunt, abundantissime produnt. Nunquam autem hi qui interiora austri incolunt, videre solem per meridianas plagas ad orientem ab occasu redire.

26. (IV Reg. xxii, 14.) *Quæ habitat in Jerusalem in secunda*. Quod dicitur de Holda prophetissa: *Quæ habitat in Jerusalem in secunda*; quid significet, in libro Paralipomenon declaratur, ubi scriptum est de præfato rege Ezechia: *Ædificavit quoque, agens industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum* (*II Paral.* xxxii). Meminit hujus loci Sophonia, dicens: *Vox clamoris a porta piscium, et utelatus a secunda* (*Soph.* i). Pro quo vetus editio, quasi proprium nomen loci transtulit, in Masena. Masena quippe interpretatur secunda. Quod ergo dicitur prophetissam habitasse in secunda, in secundi mari parte intellige.

27. (IV Reg. xxiii, 10.) *Contaminavit quoque Tophet, etc.* Quod dicitur de Josia rege: *Contaminavit quoque Tophet, quod est in convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium suum, aut filium per ignem Moloch*; frequens est in Scripturis horum inventio locorum, maxime in libro Regum, et Jeremiæ prophetæ. Est autem vallis Ennon, sive filii Ennon, juxta murum Jerusalem, contra orientem, in qua nemus pulcherrimum Siloe fontibus irrigatur. Tophet autem, sive Taphet (utrumque enim scribitur), erat locus in eadem convalle, juxta piscinam fullonis, cujus meminit Scriptura, et juxta agrum Acheldema, qui usque hodie monstratur ad australem plagam montis Sion. Solebant autem in Tophet, qui locus erat amœnissimus, unde hodie usque hor-

torum præbet delicias, posita ara sacrificare dæmonibus, nefandoque igni suos consecrare liberos, sive holocaustum offerre, sicut in libro Verborum dierum de Achaz rege scriptum est: *Ipsæ est qui adolevit incensum in valle Benennon, et lustravit filios suos in igne. Benennon siquidem filium Ennon significat. Vallis autem Ennon dicitur Hebraice Gehennon, cujus nomine in Novo Testamento pena inferorum gebenna cognominatur, quia nimirum sicut in convalle Ennon, qui idolis servierunt in ea, prophetis attestantibus, perierunt, ita peccatores ex his quæ peccaverunt æterna damnatione punientur. Denique Jeremias cum refert præcepisse sibi Dominum, et dixisse: *Egredere ad valem filii Ennon, quæ est juxta introitum portæ Fictilis*; paulo post dicit: *Et non vocabitur locus iste amplius Tophet, et vallis filii Ennon, sed vallis Occisionis; et dissipabo consilium Judæ et Jerusalem in loco isto, et subvertam eos gladio (Jer. xix)*. Isaias quoque manifestissime Tophet infernum appellat; qui cum perpetuum diabolo interitum sub nomine Assur describeret, dicens: *A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus, et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum (Isa. xxx)*, statim quomodo et ubi esset periturus, subdidit dicens: *Præparata est enim ab heri Tophet a rege præparata, profunda, et dilatata. Pulchre ait *Et dilatata, quia Tophet dicitur latitudo. Nutrimta, inquit, ejus ignis, et ligna multa; flatus Domini sicut torrens sulphuris, succedens eam*. Contaminavit autem Josias Tophet, vel ossa mortuorum ibi, sicut in sequentibus de aliis idolorum locis fecisse legitur, vel alia quælibet immunda dispergens, quatenus abominationi potius quam delectationi aptus omnibus qui aspicerent locus appareret.**

28. (IV Reg. xxiii, 11.) *Abstulit quoque equos quos dederant reges Judæ, etc.* Quod sequitur de eodem rege Josia, *abstulit quoque equos, quos dederant reges Judæ soli in introitu templi Domini*; et paulo post: *Currus autem solis combussit igni*; ostendit omni generi idololatriæ et superstitionis Judæos omni tempore fuisse mancipatos, ita ut in venerationem solis, quem more gentilium Deum esse credebant, simulacro ejus quod fecerant, currus equosque subdiderint, et hoc in atriis templi Domini. Sic enim solent gentiles pingere vel facere simulacrum solis, ut puerum juvenem in curru ponentes, equos eidem quasi cursu cœli petentes subjungant. Cui propterea pueri aptant imaginem, quia sol, velut quotidie novo ortu natus, nullum per sæcula senium incidit. Ut autem eidem currus et equos tribuant, de miraculo sumptum esse Eliæ prophetæ, qui curru igneo et equis igneis est raptus ad cœlum, Joannes Constantinopolitanus episcopus æstimat. Quod enim Græce Helios dicitur sol (sicut etiam Sedulius, cum de Eliæ ascensu caneret, ostendit, dicens:

Quam bene fulminei præluces semita ereli,
Convenit Eliæ, merito qui et nomine fulget.
Hæc ope dignus erat: nam si sermonis Achivi
Una per accentum valetur littera, sol est.

A Audientes Græci ab Israelitis, quos divinas habere litteras fama prædebat, prædicari, quod Elias curru igneo et equis sit igneis ad cœlestia translatus, vel certe hoc ipsum inter alia depictum in pariete videntes, crediderunt, vicinia decepti nominis, solis hic transitum per cœlos esse designatum, et miraculum divinitus factum commutaverunt in argumentum erroris, humana stultitia commentatum; quos imitati ipsi Judæi, satagerunt ne in aliquo gentilium stultissimis minus stulti parerent.

29. (IV Reg. xxiii, 13.) *Excelsa quoque quæ erant in Jerusalem, etc.* Quod paulo post de eodem rege dicitur: *Excelsa quoque quæ erant in Jerusalem, ad dextram partem montis Offensionis, etc., usque, Polluit rex, et contrivit statuas*; luce clarius est, quod excelsa nominare solet Scripturæ, loca collibus posita frondentibus, in quibus vel dæmonibus immolabant, vel etiam Domino, locorum amœnitate allecti, contra interdictum relicto altari quod erat in templo, hostias offerebant. Unde sæpius in hoc libro de regibus qui minus perfecte justi fuerunt, dicitur: *Verumtanien excelsa non abstulit*. Montem autem Offensionis, montem idoli dicit, quia nimirum consuetudinis est Scripturarum, offensionem idola noncupare, quia vel in illis offenditur Deus, vel offensionem et ruinam suis afferunt cultoribus, sicut in hac ipsa sententia subsequenti intimatur, dum dicitur: *Quæ ædificaverat Salomon rex in Israel Astaroth idolo Sidoniorum et Chamos offensionis Moab, et Melchon abominationi filiorum Ammon*. Ubi hoc quoque, ni fallor, palam ostenditur, quod utinam non ostenderetur: quia videlicet Salomon de admixtæ idololatriæ scelere nunquam perfecte pœnituit. Nam si fructus pœnitentiæ dignos faceret, satageret ante omnia, ut idola quæ ædificaverat, de civitate sancta tollerentur; et non in scandalum stultorum, quæ ipse, cum fuisset sapientissimus, erronea fecerat, quasi sapienter ac recte facta relinqueret. Meminit supra et hujus loci Scriptura, dicens: *Tunc ædificavit Salomon sanum Chamos idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem, et Moloch idolo filiorum Ammon (III Reg. xi)*. Nec videri contrarium debet quod ibi mons, in quo facta sunt hæc idola contra Jerusalem, hic in Jerusalem esse positus asseritur; quia nimirum in tanta erat urbis vicinia positus, ut ad ipsam pertinere, et ipsam quoque sordibus, quæ in eo congregabantur, attaminare videretur.

30. (IV Reg. xxiv, 14.) *Et transtulit omnem Jerusalem, etc.* Quod referens de Nabuchodonosor, qui transtulerit omnem Jerusalem, et universos principes, et omnes sortes exercitus, decem millia, in captivitatem; addit Scriptura, dicens: *Et omnem artificem et clusorem*. Hoc est quod supra eidem populo Israeli Philistiim regnantes fecisse narratur, cum dicitur: *Porro faber ferrarius non inveniebatur in Jerusalem et in omni terra Israël. Caverant enim Philistiim, ne forte sacerrent Hebræi gladium aut lanceam (I Reg. xiii)*. Sicut enim tunc illi caverant, nō

habentes fabros ferrarios Hebraei, arma ad repugnandum facerent; ita nunc Chaldaei, destructa Jerusalem et vastata omni terra repromissionis, sata-gunt ut nullus in ea remaneat artifex, nullus inclusor, qui vel sædata urbis cœnia componere, vel possit resarcire dirupta; quin potius quidquid apud gentem exterminatam artis invenerant, totum in Babyloniam transfêrunt; ut vel ad nihilum valeat ultra, vel illius civitatis utilitatibus proficiat. Cujus tam deſendæ historiæ, quia multum negligentiaſe nostri temporis congruit, non opinor allegoriam esse reticendam. Constat namque, quod Jerusalem et terra Israel civitatem Christi, id est, Ecclesiam sanctam; Babylon autem et Chaldaei sive Philisthai, civitatem diaboli, id est, omne malignorum sive hominum seu angelorum multitudinem designant; servitque Israel Philisthæis sive Chaldæis, cum fideles quique nomine tenus in Ecclesia consistentes, cœteram ab immundis vel spiritibus vel hominibus decepti, aut avaritiæ, aut luxuriæ, aut alteri cuilibet peccato mentis colla submittunt. *Abducit autem Nabuchodonosor Israel, et universos principes, fortesque exercitus, decem millia, in captivitatem, cum aut magistros populorum, et eos qui invincibili animo Domino servire, ac decalogum legis fideliter in Dei ac proximi videbantur amore conservare, subito sive illecebris mundi, seu adversitatibus subacti, aut majoribus se facinoribus polluunt, aut certe in hæresim declinando, apertæ apostasiæ notam incidunt. Arma vero, quibus contra diabolium repugnantes, libertatem a Deo nobis donatam defendamus, quæ sunt alia, nisi eloquia Scripturarum? In quibus et ipsius Domini, et sanctorum ejus exemplis, quo ordine bella vitiorum superari debent, luce clarius discimus. Sed Philisthæi filios Israel fabri armorum privant, cum maligni spiritus animas fidelium a meditatione sacræ lectionis, sæcularia illis negotia inserendo retardant, ne vel ipsi per hujus exercitium resistendi fiduciam sumant, vel alios forte qui legere nesciunt, ad resistendum vitiiſe exhortando*

^A aut corripiendo accedant. Tollunt fabros armorum, cum eos qui sacra eloquia norunt, in tantum sceleribus obruunt, ut dicere bona quæ didicerant, pro-sus erubescant. Transferunt omnem artiſeom et iaclosorem in Babyloniam de Jerusalem, cum eos qui multifaria virtutum operatione pluribus professo, et civitatem Dei contra irruptiones tentationum munire solebant, a proposito deflectunt; atque ingenium quod tuitioni sanctæ Ecclesiæ impendere debuerant; ad voluntatem potius regis vitiorum dispensare compellunt. Quod si inclusorem hoc loco non ostiorum sive murorum, sed auri potius gemmarumque intelligere voluerimus, ad unum profecto, eundemque spiritualis expositio finem respicit. Dictum quippe est de sapientia, *quia aurum est et multitudo gemmarum (Prov. xx)*; atque ideo inclusores horum non alios aptius quam doctores intelligere valemus, qui quandiu recte vivunt ac docent, in ornatum sanctæ civitatis industriam suæ artis impendunt. At si forte erraverint, quid nisi a gente Chaldæorum captivi Babyloniam transferuntur? Et quoniam artiſeom et inclusorem ab Jerosolymis Babyloniam transmigrare, hoc est talentum verbi cœlitis acceptum in terram defodi, id est, scientiam spiritualem ad peccatorum opera converti.

^B Obsecro, lector, ut si quid tibi in his explanationibus gratum dixi, ad laudem donantis Dei referas. Sin autem alias, ita imperitiæ vel præsumptioni meæ veniam tribuas, ut ipse cum omnibus quibuscumque potes crebræ meditationi, continuæ observationi, opportuna prædicationi divinarum insistas Scripturarum; communique labore satagamus, ut nos negotiatores dominicæ pecuniæ fideles, nos artiſeom et inclusores spiritualium gemmarum sive mœniorum, nos propugnatores sanctæ civitatis, nos cœlestium inveniamur fabri armorum; nobis reversus a nuptiis summus Paterfamilias dicere dignetur: *Quia super pauca fuistis fideles, super multa vos constituam, intrate in gaudium Domini vestri (Matth. xxv). Amen.*

DE TEMPIO SALOMONIS LIBER.

EPISTOLA AD EUMDEM ACCAM,

DE TEMPIO SALOMONIS.

Hortatur nos vas electionis et magister gentium, ad lectionem divinarum eloquiorum, veridica voce contestans, quia *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum, spem habeamus (Rom. xv)*. Ubi optime a obtinendam spem cœlestium bonorum patientiam nobis habendam, et consolationem Scripturarum inspicendam esse declarat. Patientiam videlicet, ut ea quæ occurrerint adversa, mente humili ac submissa, quasi a iusto iudice et pio patre irrogata flagella toleremus; sive ad virtutum gloriam, augmentumque meritorum, si iusti et innocentes

^D ferimur; seu ad correctionem morum, si vitiiſe implicamur. Consolationem vero Scripturarum, ut harum crebra meditatione ad memoriam revocemus, quantum illi summi patres, et præclara Ecclesiæ lumina tenebræ afflictionis sæpe in vita præſenti pertulerint, quantum in futura vita gloriæ cum Domino merito pietatis et patientiæ perceperint, quantum etiam in hac vita apud fideles omnes indefectivæ laudis et claritatis reliquerint, dicente Scriptura (*Prov. x*): *Memoria iusti cum laudibus, et iterum (Eccli. xlii): Corpora sanctorum in pace sepulta sunt; et nomina eorum vivent in generationes et*